

Ingela Wadbring & Ragnhild Mølster

Introduktion: hets och hat online

Tryck- och yttrandefrihet är sedan länge en självklar rättighet i de nordiska länderna. Alla har rätt att uttrycka sig och sprida information, utan att bli censurerade eller bestraffade. Dessa rättigheter räknas som en av demokratins hörnstenar. Enligt Press Freedom Index ligger samtliga nordiska länder på topp-10-listan över de länder som har högst grad av pressfrihet i världen.¹

När internet började spridas i mitten av 1990-talet var det många som hoppades att yttrandefriheten skulle öka än mer; nu skulle verkligen alla ha möjlighet att uttrycka sig fritt genom att alla fick tillgång till medier. Många hyste förhoppningar om att demokratin skulle kunna utvecklas ytterligare genom tillgången till internet, genom att nätet skulle skapa möjlighet för direktkontakt mellan politiker och väljare. Detta aktiva politiska deltagande har ännu inte slagit igenom, men internet har definitivt ökat möjligheterna för alla människor att mötas på olika plattformar, inte minst sociala medier. Även om det ibland kan kännas som om de sociala medierna ”alltid” har funnits, så har exempelvis Facebook och Twitter bara funnits i tio år.²

Den digitala utvecklingen har således inneburit enormt mycket större möjligheter att sprida budskap, kommunicera med varandra och bilda opinion. Men som så ofta finns det också en baksida. I det här fallet handlar det om trakasserier, hets, hot och hat online. Detta nummer av Nordicom-Information handlar om det.

Mycket har diskuterats i medierna om hets och hat online. De välkända tv-programmen Uppdrag granskning om Män som näthatar kvinnor i Sverige, Ti stille kvinder i Danmark och Haterne i Norge är tre av många goda exempel. Så varför samla ihop ytterligare texter på temat? Det finns flera skäl.

Ett första skäl är att många olika grupper i samhället berörs av trakasserier, hot och hat online. Ofta är det journalister som utsätts, och de har kanaler att berätta om det i. Här får de sällskap framför allt av forskare som bedriver forskning på samma tema.

Fokus i detta nummer är förvisso journalisterna och deras utsatthet, men det handlar också om bloggare, forskare och allmänhetens syn på och utsatthet för hets, hot och hat. Ingen mår bra av att utsättas för, eller ens riskera att utsättas för, trakasserier och hat. I flera artiklar ges exempel på hur människor tystnat, och vilka konsekvenser det kan ha diskuterats också i andra.

Ett andra skäl är att det nordiska perspektivet är av intresse för att se likheter och skillnader mellan de nordiska länderna. Är synsätten olika och arbetar man emot nätets baksidor på olika sätt? Artiklar från Island, Sverige och Norge belyser på olika sätt yttrandefrihetens gränser, där hets och hat återfinns. Vad som sägs från politiskt håll på en nationell, europeisk och internationell nivå belyses också.

Ett tredje skäl är att belysa kvinnors och mäns utsatthet online. Kvinnors utsatthet uppmärksammas särskilt av de nordiska jämställdhetsministrarna, något som beskrivs i en av artiklarna. En forskningsöversikt visar å andra sidan att män och kvinnor utsätts för kränkningar i ungefär samma utsträckning, men att de kan ta sig olika uttryck.

De nordiska länderna har varit utsatta för omvälvande händelser som påverkat och skakat dem i grunden, och som har sin bas i frågor om yttrandefrihet, tryckfrihet och det hot och hat som hänger samman med dessa händelser. Det är ett fjärde skäl till att samla ihop texter från nordiskt håll. Publiceringen av Muhammedteckningarna i Danmark är ett exempel på det, Anders Behring Breiviks manifest som distribuerades online samma dag som attentatet på Utøya och det norska regeringskansliet skedde är ett annat. I samtliga nordiska länder finns politiska partier som på olika sätt normaliserar hatet i den politiska debatten, och en av artiklarna beskriver hur det ser ut i Finland, bland Sannfinländarna.

Beskrivningen kan göras längre, men texterna får delvis tala för sig själva. Vi har delat in dem i fyra logiska huvudområden. Det första huvudområdet är texter om männ-

iskor som drabbats av offentligheten på olika sätt, det andra behandlar hur journalistiken försöker tackla problematiken med hets och hat, det tredje området handlar om när verkligheten tränger sig på i form av angrepp på yttrandefriheten, och det fjärde avslutar med texter om var yttrandefrihetens gränser går.

En avgränsning som gjorts är att kränkningar riktade mot barn, det som ofta kallas cyberbullying, inte finns med. Fokus i texterna är istället människor i offentligheten, även om vissa undantag från denna princip finns.

Noter

1. Reporters Without Borders (2015) World Press Freedom Index 2014. Retrieved from <https://index.rs.org/#/> (2015-10-17)
2. Facebook grundades 2004, men blev inte allmänt spritt förrän 2006 och Twitter startade 2006.